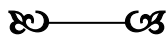

**การพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ด้านคุณธรรมจริยธรรม
ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี***
**DEVELOPMENT PROTOTYPE FOR YOUTH OF MORALITY AND ETHICS
TRAINING OF SANGHA SURATTHANI PROVINCE**

พระปลัดนิคม กตปญโญ, พระสุธีวีรบัณฑิต (โชว์ ทสสนิโย), พระปลัดระพิน พุทธิสารโ
Phrapalad Nikhom katapanyo, Phra Suthivirabandit(Show Thassaniyo), PhrapaladRaphin Buddhisaro
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: akkarawat.kit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไป กระบวนการ และนำเสนอรูปแบบการพัฒนาเยาวชนต้นแบบ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ 8 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ กับการศึกษาเชิงปริมาณ ดำเนินการโดยศึกษากลุ่มตัวอย่าง 283 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ และแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. เด็กและเยาวชนขาดการอบรมสั่งสอนให้มีความรู้ ความเข้าใจในการศึกษาหลักธรรม คุณธรรม จริยธรรม 2. กระบวนการพัฒนาเยาวชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 3. นำเสนอแนวทางการพัฒนา 3 ด้าน คือ 1) ด้านเนื้อหาหลักสูตรอบรม ด้วยการจัดการอบรมคุณธรรม จริยธรรม พระวิทยากรและผู้บริหาร ดำเนินการวิเคราะห์และวางแผนการจัดการอบรมโดยลักษณะการประชุมเชิงปฏิบัติการ 2) ด้านการจัดกิจกรรมการอบรม ด้วยการจัดกิจกรรมการอบรมคุณธรรม จริยธรรม จัดกิจกรรมอบรมในรูปแบบใหม่ ผสมผสานระหว่างการบรรยายและนำเสนอวีดิทัศน์มาใช้กระตุ้นการเรียนรู้ 3) ด้านการใช้สื่อการสอนในการจัดอบรมคุณธรรม จริยธรรม โดยอาศัยการใช้สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ เป็นกลไกหลักในการอบรม ซึ่งพระวิทยากรต้องผลิตสื่อการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสม

คำสำคัญ: การพัฒนา; เยาวชน; คุณธรรมจริยธรรม

*Received August 5, 2021; Revised August 10, 2021; Accepted August 11, 2021

Abstract

This research paper aimed to analyze the general condition, process and present a model of prototype youth development, conducted with the mixed methods. The qualitative method, data were collected by in-depth interviewing 18 key informants and 8 participants in focus group discussion. Data were analyzed by content descriptive interpretation. The quantitative research, data were collected from 283 samples with questionnaire and analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation.

Findings were that: 1. Children and youth lacked training to gain knowledge and understanding in the morality, virtues and ethics, 2. The process of developing the modeled youth regarding morality and ethics of the Sangha of Surat Thani Province, by overall, was at high level with average of 3.99. 3. Proposed guidelines for the modeled youth development in 3 areas: 1) the content of the training course should be organized on morality and ethics. Lecturers and administrators should analyze and plan training management by the nature of a workshop. 2) training activities. Training should be conducted in a new format integrating lecturing with video to arouse learning eagerness. 3) the use of teaching media in Moral and ethics training should be organized by using teaching media and learning resources as the main mechanism for training that the lecturers must produce appropriate teaching materials.

Keywords: development; prototype youth; morality and ethics

บทนำ

พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้ที่จะนำไปประกอบอาชีพและให้คุณธรรม คือ ความประพฤติปฏิบัติชอบ สำหรับเป็นเครื่องอุปถัมภ์ค้ำจุนวิชาชีพให้เจริญรุ่งเรืองและคงอยู่ตลอดไปเมื่อกาลเวลาผ่านไปได้มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในหลายๆ ด้านดังจะเห็นได้ว่าปัจจุบันบทบาทแห่งความเป็นผู้นำทางด้านการศึกษาและทางด้านจริยธรรมของพระสงฆ์จะถูกกลดลงไปบ้าง แต่กระนั้นพระสงฆ์ท่านก็พยายามที่จะรักษาบทบาทนี้ไว้เท่าที่ความสามารถจะพึงมี ทั้งนี้เพื่อความเจริญมั่นคงของประเทศชาติและเพื่อความสงบสุขของประชาชนซึ่งสถานการณ์บ้านเมืองของประเทศไทยเราในปัจจุบันนี้ก็ดูน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นวิกฤตทางเศรษฐกิจ ปัญหาความเสื่อมถอยในด้านคุณธรรมจริยธรรมของคนทั้ง

ในระดับนักการเมืองข้าราชการ หรือคนในแวดวงอาชีพอื่นๆ และภาพที่เห็นชัดเจนและเป็นข่าวอยู่ทุกวันนี้ก็คือการทุจริตคอร์รัปชัน การก่ออาชญากรรม การใช้ความรุนแรง การกลั่นแกล้งรังแก การล่วงละเมิดสิทธิ การฆ่าตัวตาย การเสพและการค้ายาเสพติด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) ซึ่งแพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนไทย ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา รวมถึงการแต่งกายล่อแหลมที่เป็นมูลเหตุก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศของนักศึกษาหญิง การขายบริการทางเพศของนักศึกษา การที่นักศึกษาอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา ทะเลาะวิวาทของนักศึกษาทั้งภายในสถาบันเดียวกัน และต่างสถาบัน เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาวิกฤตอันน่าเป็นห่วงจากการพัฒนาที่ขาดความสมดุล โดยมุ่งสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วทำให้บุคคลและสังคม รวมทั้งโครงสร้างและกลไกการบริหารและการจัดการต่างๆ ปรับตัวตามไม่ทัน เกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ ก่อให้เกิดปัญหานานัปการ โดยเฉพาะต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียน และปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มของเยาวชนดังกล่าวทุกคนต่างลงความเห็นตรงกันว่าเยาวชนไทยของเราขาดการปลูกฝังในด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างยั่งยืน คืออาจจะมียูบยั้งแต่เป็นแบบฉาบฉวย ไม่เกิดผลที่ถาวรในขณะที่สังคมไทยต้องการเห็นภาพการพัฒนาเยาวชนไทยไปสู่การเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย และจิตใจมีสติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีรายงานผลการสำรวจของผู้ที่ถูกให้ออกจากงาน เฉพาะในกรณีที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของตัวพนักงานเองพบว่า 17 % ถูกให้ออกจากงานเพราะขาดทักษะความรู้และประสบการณ์ 83% ถูกออกจากงานเพราะปัญหาเรื่องความประพฤติและบุคลิกภาพ ในขณะเดียวกันมีผู้ไปสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการในการพิจารณารับคนเข้าทำงานในหน่วยงาน องค์กร สถาบันต่างๆ พบว่าผู้ประกอบการส่วนมากต้องการบัณฑิตที่มีคุณลักษณะดังนี้ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน เสียสละ และมีความรับผิดชอบ ซึ่งปรากฏการณ์ในสังคมดังกล่าวมานี้เป็นผลโดยตรงมาจากการของการปลูกฝังทางด้านคุณธรรมจริยธรรมนั่นเอง (พระอุดมกรณ์ กนตวณโณ, 2564; สุนันท์ วรรภัทรทรัพย์, 2563)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้มีคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ” และมาตรา 24 ได้กำหนดไว้ว่า “การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการจัดการเรียนการสอนให้ผสมผสานสาระความรู้อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันโดยเฉพาะการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ” เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาด้านคุณธรรม

จริยธรรมที่จะเกิดขึ้นกับเยาวชนผู้ที่เป็นเยาวชนของชาติในอนาคต (เชวง เตชะโกศยะ, 2563)

ดังนั้นประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนวิธีการและกระบวนการในการบริหารงานเพื่อพัฒนาศักยภาพของประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาด้านการศึกษาซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเยาวชนอันเป็นอนาคตของชาติ รากฐานของการพัฒนาประเทศต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพของประชากรภายในประเทศเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) และการจะพัฒนาคนให้มีคุณภาพเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก เพราะเด็กจะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต่อไป พลเมืองในประเทศไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทยและเป็นสถาบันหลักของสังคมไทยที่แทรกอยู่ในวัฒนธรรมวิถีดำเนินชีวิตของคนไทย ดังนั้นเด็กไทยจึงสมควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรม ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับวัยและเป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริงตั้งแต่เริ่มแรก

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จึงได้กำหนดให้นักเรียนที่เป็นชาวพุทธเรียนวิชาพระพุทธศาสนาตลอดหลักสูตร ส่วนนักเรียนที่นับถือศาสนาอื่นก็กำหนดให้เรียนคุณธรรมพื้นฐาน 13 ประการ และระบุว่าการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ได้ผลสมบูรณ์นั้นควรกำหนดจุดมุ่งหมายหลักคือ ต้องให้นักเรียนรับรู้ เข้าใจ ศรัทธา และเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาและพระรัตนตรัย ปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม แม้กระทรวงศึกษาธิการจะจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทุกชั้น และทุกระดับการศึกษาตลอดระยะเวลาเรียน 12 ปีก็ตาม แต่ก็ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติอยู่มากกล่าวคือ การบริหารและการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนายังขาดประสิทธิภาพ ขาดความเอาใจใส่ และไม่มีมาตรการเสริมอย่างเป็นรูปธรรม สถานศึกษาหลายแห่งจึงไม่ได้จัดให้มีการเรียนการสอนอย่างจริงจัง รวมทั้งขาดการบูรณาการการเรียนการสอนด้านศีลธรรมเข้ากับวิชาสามัญโดยทั่วไปอีกทั้งไม่ให้ความสำคัญต่อพระภิกษุที่มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอย่างถ่องแท้เข้ามาเป็นครูหรือวิทยากรในสถานศึกษานายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ กล่าวว่า การเรียนการสอนที่เกี่ยวกับจริยธรรมเดิมครูจะจัดให้มีการสวดมนต์ทุกวันศุกร์ เป็นเวลา 1 ชั่วโมงกว่าๆ และมีชั่วโมงวิชาศีลธรรมด้วยแต่ในการเรียนการสอนในปัจจุบันแทบจะไม่ให้ความสนใจในการสวดมนต์และวิชาดังกล่าวมากนัก เพราะคิดว่าเป็นเรื่องน่าเบื่อ แต่เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ในขณะที่มีความรู้เนื้อหาวิชาบางเรื่องจะลืมนั่นไปแต่ประสบการณ์การสวดมนต์ที่โรงเรียนยังคงติดตัวอยู่จนทุกวันนี้ หากต้องการสอนเด็กให้เป็นคนดีมีความสุข มีสุขภาพจิตที่ดี มีหลักธรรมของศาสนาเข้ามาประคับประคองจิตใจเด็กจึงต้องปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของเด็กให้สูงขึ้น

ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการ คุณธรรมและจิตใจควรจะทำไปพร้อมกัน มิใช่สอนแต่วิชาการอย่างเดียว เด็กก็จะไม่รู้เรื่องศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่อง “การพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี” เพื่อศึกษาในการวางแผนการส่งเสริมนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมควบคู่ไปกับความรู้ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนในสังคมไทย เพื่อชีวิตก้าวไปสู่ความสุข และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษากระบวนการการพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร(Population) ได้แก่ เยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 1,100 คน กลุ่มตัวอย่าง(Sample) ได้แก่ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan) จำนวน 283 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีกลุ่มเป้าหมายจำนวน 18 รูปหรือคน ได้แก่ ครูพี่เลี้ยง ผู้ปกครองและนักเรียน โรงเรียนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

3. เครื่องมือในการวิจัย

- 3.1 แบบสัมภาษณ์
- 3.2 แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ
- 3.3 แบบสอบถาม

โดยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ เป็นรายข้อ (Index of item-Objective Congruent : IOC) (พระมหาภคญาณ กิตติโสภโณ, 2561) ได้ค่าไม่ต่ำกว่า 0.80 ทุกข้อ หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุง แก้ไขแล้วไปทดลอง (Try-Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างนอกพื้นที่ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน/ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach's'Alpha coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับคือ 0.979

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ดำเนินการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ ที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตจัดบันทึก และมีการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

4.2 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 283 ชุด แล้วเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง นำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT Analysis

5.2 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้ค่าสถิติที่ถูกต้อง และเหมาะสม สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ สถิติที่ใช้ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage) ,ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. สรุปผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปในการพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ทำให้เกิดผลกระทบต่อสถานะความเป็นอยู่ของบุคคล เด็กและเยาวชนขาดการอบรมสั่งสอนให้มีความรู้ความเข้าใจในการศึกษาหลักธรรม คุณธรรม จริยธรรม เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้

อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข การแข่งขันอย่างรุนแรงทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้คนส่วนใหญ่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ขาดความตระหนักในความรับผิดชอบต่อสังคม ประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จึงต้องจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักหน้าที่ของตนและฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศชาติ ส่งเสริมให้ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาและนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน การที่เด็กและเยาวชนไทยขาดคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยได้ทวีความรุนแรง และมีความหลากหลายมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากสภาพแวดล้อม และเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไร้พรมแดน และปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคม ยังส่งผลถึงเด็ก เยาวชน และประชาชนในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ให้หลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน ขาดระเบียบวินัย ซึ่งทำให้ภูมิคุ้มกันของเด็ก เยาวชนและประชาชนในสังคมที่จะต้านทานกับปัญหา ต้องขาดความมั่นคงจนเกิดปัญหาต่าง ๆ ของสังคมตามมา เช่น สำหรับเด็กและเยาวชน ได้แก่ ปัญหาการก่อเหตุทะเลาะวิวาท ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ปัญหาการติดเกมส์ สำหรับประชาชนทั่วไป ได้แก่ ปัญหาการทำงานที่ไม่มีความสุข ปัญหาความสามัคคีในองค์กร เป็นต้น

2. กระบวนการในการพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ครูพี่เลี้ยง ผู้ปกครองและนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นผู้หญิง จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 39.22 มีอายุ 16-18 ปี จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 55.83 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 55.83 และธรรมศึกษาชั้นตรี จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 48.76 ทั้งนี้ผู้บริหารโรงเรียน ครูพี่เลี้ยง ผู้ปกครองและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อกระบวนการในการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรม ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99

3. นำเสนอการพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การจัดกิจกรรมโดยวิธีต่าง ๆ อย่างหลากหลายที่มุ่งให้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงเกิดการพัฒนาตนและสังคมคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมของประเทศชาติต่อไป การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนจึงต้องใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้รูปแบบการสอน กระบวนการเรียนการสอนในหลากหลายวิธีซึ่งจำแนกได้ดังนี้

1. เนื้อหาหลักสูตรอบรมทางอ้อมได้แก่การเรียนรู้แบบสืบค้นแบบค้นพบแบบแก้ปัญหาแบบสร้างแผนผังความคิดแบบใช้กรณีศึกษาแบบตั้งคำถามแบบใช้การตัดสินใจ
2. เทคนิคการศึกษาเป็นรายบุคคลได้แก่วิธีการเรียนแบบศูนย์การเรียนแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน
3. เทคนิคการจัดกิจกรรมการอบรมโดยใช้เทคโนโลยีต่างๆประกอบการเรียน เช่น การใช้สิ่งพิมพ์ตำราเรียนและแบบฝึกหัดการใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนศูนย์การเรียนชุดการสอนคอมพิวเตอร์ ช่วยสอนบทเรียนสำเร็จรูป
4. เทคนิคเนื้อหาหลักสูตรอบรมแบบเน้นปฏิสัมพันธ์ประกอบด้วยการใช้เวที กลุ่ม การอภิปรายการระดมพลังสมองกลุ่มแก้ปัญหาการกลุ่มตัวอย่างการประชุมต่างๆการแสดงบทบาทสมมติกลุ่มสืบค้นคู่คิดการฝึกปฏิบัติเป็นต้น
5. เทคนิคเนื้อหาหลักสูตรอบรมแบบเน้นประสบการณ์ เช่น การจัดกิจกรรมการอบรมแบบมีส่วนร่วมเกมกรณีตัวอย่างสถานการณ์จำลองละครเกมกรณีตัวอย่างสถานการณ์จำลองละครบทบาทสมมติ
6. เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือได้แก่ปริศนาความคิดร่วมมือแข่งขันหรือกลุ่มสืบค้นกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันร่วมกันคิดกลุ่มร่วมมือ
7. เทคนิคการอบรมคุณธรรมแก่เยาวชนแบบบูรณาการได้แก่การเรียนการสอนแบบใช้วินเล่าเรื่องและการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหา

อภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านเนื้อหาหลักสูตรอบรม

จากผลการวิจัย พบว่า สอนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและเห็นคุณค่าของพระรัตนตรัยมีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน น่าสนใจเข้าใจง่ายสามารถปฏิบัติตามได้ ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผู้ปฏิบัติธรรมให้ความคิดเห็นในด้านเนื้อหาสาระอยู่ในระดับมากยกเว้นสอนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและเห็นคุณค่าของพระรัตนตรัย อยู่ในระดับมากที่สุด แต่ก็มีปัญหาอุปสรรคบ้างจากแบบสอบถามปลายเปิดส่วนมากเป็นปัญหาของผู้มาปฏิบัติใหม่ๆ อาทิ เข้าใจภาษาพระยาก เปิดหน้าหนังสือสวดมนต์ไม่ทัน แสดงให้เห็นว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสนใจในเนื้อหาสาระเพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้รับประโยชน์เห็นคุณค่าของพระรัตนตรัย มีการกำหนดนโยบาย เนื้อหาหลักอบรมคุณธรรมหรือวิธีอบรมคุณธรรม การจัดสภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมจริยศึกษาและการประเมินผลทางจริยธรรม องค์ประกอบในการส่งเสริมจริยธรรมดังกล่าวจะประสบความสำเร็จได้ด้วยการกำกับดูแลของผู้บริหารโรงเรียน รวมถึงความร่วมมือของครูผู้สอนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งสอดคล้องกับที่ พระครูสมุห์บุญเลิศ ชยวโส (ชัยวงศ์) (2551)

ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 1” ผลการวิจัย พบว่า สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้านการจัดการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.07 ด้านสื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.86 ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18 ด้านการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.22 ส่วนปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า เยาวชนไม่ค่อยสนใจฟังจุดประสงค์ ด้านการใช้สื่อประกอบการสอน พบว่า สื่อมีจำนวนน้อย สื่อไม่ทันสมัย หลักสูตรไม่เหมาะสม สถานที่ไม่อำนวยความสะดวกต่อการจัดกิจกรรม ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่า เวลาที่จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีจำกัด สถานที่ไม่เหมาะสมกับการทำกิจกรรม ขาดการศึกษานอกสถานที่ เยาวชนไม่เข้าใจในกิจกรรม ด้านการวัดผลประเมินผล พบว่า การวัดผลไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง ไม่มีมาตรฐาน การไม่ยอมรับการประเมินผลของเยาวชน

2. ด้านการจัดกิจกรรมการอบรม

จากผลการวิจัย พบว่า มีขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติธรรม กิจกรรม ระยะเวลาที่เหมาะสม เครื่องขยายเสียงฟังชัด ผู้ปฏิบัติธรรมให้ความคิดเห็นในด้านรูปแบบการอบรมอยู่ในระดับมาก แต่ก็มีปัญหาอุปสรรคบ้างจากแบบสอบถามปลายเปิด อาทิ กำหนดเวลาทำกิจกรรมไม่ชัดเจน เติมน้ำมันน้อยไป แบ่งเวลาไม่เหมาะสม บางกิจกรรมใช้เวลาไม่เท่ากัน เวลานั้นสมาธิวิทยากรใช้เสียงบรรยาย เสียงรบกวนสมาธิ จิตไม่อยู่ในอารมณ์กรรมฐาน นั่งอบรมนานไปเมื่อย ระดับความรู้ความสามารถของผู้เข้ารับการอบรมแต่ละคนไม่เท่ากัน แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการอบรมเป็นที่น่าพึงพอใจต่อผู้ปฏิบัติธรรม แต่ปัญหาอุปสรรคมีบ้าง ด้วยระดับความรู้ความสามารถของผู้เข้ารับการอบรมแต่ละคนไม่เท่ากัน นั่งสมาธิเสียงบรรยายรบกวนเติมน้ำมันน้อยไป การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จะต้องมีการดำเนินการให้ครบถ้วนทั้งนอกโรงเรียนและในโรงเรียน ในโรงเรียนควรปลูกฝังในด้านวิชาการ การเรียนการสอน ขณะที่นอกโรงเรียนควรปลูกฝังพื้นฐานด้านชีวิตและสังคมจะช่วยให้ นักศึกษาเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมอย่างครบถ้วน ซึ่งสอดคล้อง พระครูนิวาสธรรมขันธ์ (โพธิวิชัย) (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดลำพูน” ผลการวิจัยพบว่า ครูและเยาวชนมีความเห็นว่า โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดลำพูน ดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนในระดับมากที่สุดทั้ง 4 วิธี ดังนี้ (1) ครูมีความคิดเห็นว่า วิธีที่ดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนเรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ การพัฒนา

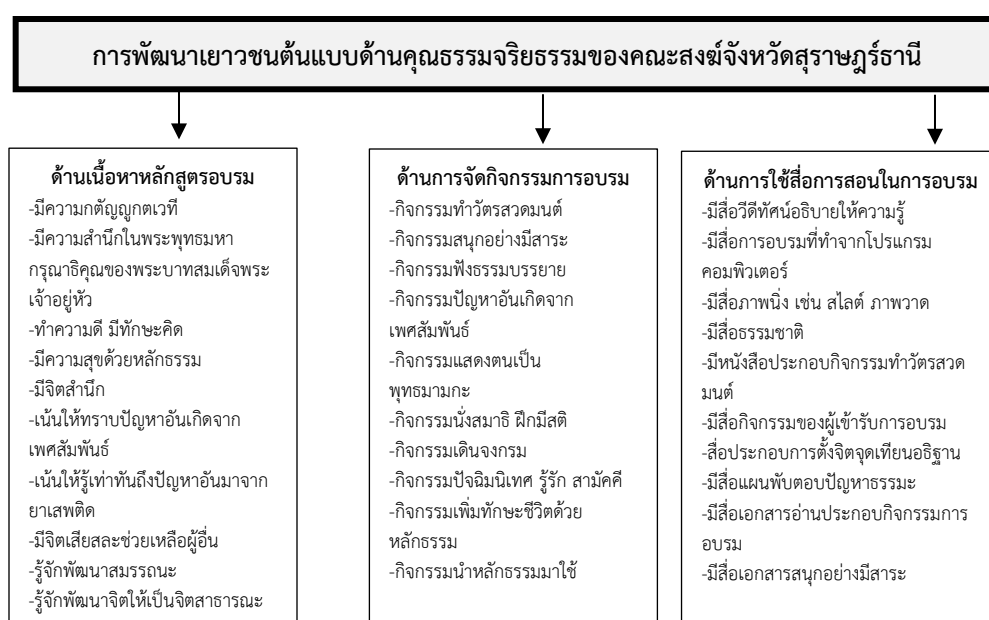
คุณธรรมจริยธรรมเยาวชนควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมของโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การกำหนดระเบียบปฏิบัติและการควบคุมการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชน (2) เยาวชนมีความคิดเห็นว่า วิธีที่ดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนเรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ กิจกรรมของโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมการกำหนดระเบียบปฏิบัติและการควบคุมการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนการสอน และการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชน (3) แนวทางพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนตามความคิดเห็นของครู คือ บุคลากรทุกคนของโรงเรียนต้องร่วมมือกันอย่างเต็มที่และต่อเนื่อง กิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมต้องให้เยาวชนมีส่วนร่วมมากกว่าที่ดำเนินการในปัจจุบัน (4) แนวทางพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชนตามความคิดเห็นของเยาวชน คือ ครูผู้สอนควรใส่ใจต่อการแก้ปัญหาความประพฤติของเยาวชน ให้ขวัญกำลังใจแก่เยาวชนและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ควรจัดสภาพแวดล้อมให้สวยงามและให้เยาวชนมีส่วนร่วม กิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมควรให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ครูควรควบคุมระเบียบวินัยให้เคร่งครัดกว่าปัจจุบัน และควรมอบหมายให้เยาวชนควบคุมตนเอง

3. ด้านการใช้สื่อการสอนในการอบรม

จากผลการวิจัย พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนควรใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ช่วยการในอบรม โดยให้พระวิทยากรหรือครูอธิบายค่านิยมต่างๆ อธิบายถึงหลักการปฏิบัติให้มีคุณธรรมจริยธรรมที่ช่วยสังคม เช่น รักเมืองไทย กินของไทย ใช้ของไทย เทียวเมืองไทย พยายามเน้นทฤษฎีสู่การปฏิบัติให้อยู่ในศีลธรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วย ซึ่งสอดคล้อง พระประกาศิต ปญญารโธ (ยามประโคน) (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดบ้านสะแกข่า ตำบลสะแกข่า อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัย พบว่า ครู เป็นผู้มีบทบาทต่อนักเรียนทั่วไปในด้านการจัดการเรียนการสอน การเลือกเนื้อหาให้เหมาะสมกับนักเรียน การใช้เทคนิคและวิธีการสอน นอกจากนั้น ครูยังเป็นผู้ช่วยพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียน โดยมุ่งหวังพัฒนาให้ศิษย์เป็นคนดี คนเก่ง มีทักษะความคิด และการปฏิบัติตนให้ถูกต้อง ในด้านเทคนิค และวิธีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของโรงเรียนวัดบ้านสะแกข่า พบว่า ครูใช้กิจกรรมต่างๆ สำหรับการสอน เพื่อพัฒนานักเรียนทั้งในด้านพฤติกรรมทางกาย วาจาและจิตใจ ปลุกเร้าให้มีส่วนร่วม ให้โอกาสและเห็นความสำคัญ มีการฝึกทักษะใหม่ให้นักเรียน จัดสถานที่ให้เหมาะสมแก่นักเรียน สร้างบรรยากาศและมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ส่วนวิธีการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่สำคัญ คือ แบบบรรยาย

แบบสาธิต ทำกิจกรรมกลุ่ม การแสดงบทบาทของนักเรียน แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียน พบว่า ครูและโรงเรียนได้จัดกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ กิจกรรมไหว้ครู กิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา กิจกรรมวันพบผู้ปกครอง กิจกรรมเสวนาธรรม กิจกรรมเดินจงกรม เพื่อสุขภาพ กิจกรรมต้นไม้พูดได้ กิจกรรมนั่งสมาธิ โครงการค่ายพุทธบุตร การสวดมนต์ทุกวันศุกร์ และการสอบสนามหลวง ฯลฯ กิจกรรมดังกล่าวเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดจิตสำนึก และเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในทางอ้อม ที่แสดงถึงความสามัคคี ความเสียสละ การประพฤติตนตามหลักพระพุทธศาสนา

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ซึ่งอธิบายใน รายละเอียด ดังนี้

1. ด้านเนื้อหาหลักสูตรอบรม การจัดการอบรมคุณธรรม จริยธรรม พระวิทยากร และผู้บริหารดำเนินการวิเคราะห์และวางแผนการจัดการอบรมโดยลักษณะการประชุมเชิงปฏิบัติการ บริหารบุคคลให้เหมาะสมกับแผนการอบรมตามลักษณะของโรงเรียน อบรมให้สอดคล้องกับ สนับสนุน วัสดุ เงิน ตามความสำคัญ การสนับสนุนการอบรมคุณธรรม จริยธรรม

2. ด้านการจัดกิจกรรมการอบรม การจัดกิจกรรมการอบรมคุณธรรม จริยธรรม จัดกิจกรรมการอบรมในรูปแบบใหม่ ผสมผสานระหว่างการบรรยายและการนำสื่อวีดิทัศน์ มาใช้กระตุ้นการเรียนรู้ การนำวิธีการเรียนรู้เชิงวิเคราะห์หรือทดลองตามหลักการทาง พระพุทธศาสนา โดยใช้หลักไตรสิกขา จัดกิจกรรมฝึกทักษะทางพระพุทธศาสนา เน้น เยาวชน มีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่พระวิทยากรและผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันสร้างขึ้น รวมถึง จัดกิจกรรมให้ผู้เข้ารับการอบรมได้บรรยายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การคิดวิเคราะห์ ทางพระพุทธศาสนา

3. ด้านการใช้สื่อการสอนในการอบรม การจัดอบรมคุณธรรม จริยธรรม โดยอาศัย การใช้สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ เป็นกลไกหลักในการอบรม ซึ่งพระวิทยากรต้องผลิตสื่อ การเรียนการสอนให้มีความเหมาะสม พร้อมกับฝึกใช้หรือทดลองใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ เพื่อให้สื่อการอบรมมีประสิทธิภาพสูงสุด และจัดการอบรมแบบผสมผสานวิธีโดยนำเยาวชนเข้าไป เรียนรู้ยังแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน วัด เจดีย์ กิจกรรมทางประเพณีพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งพระวิทยากรสามารถนำมาสนับสนุน การอบรมคุณธรรม จริยธรรม หากแหล่งเรียนรู้ใดมีลักษณะชำรุดทรุดโทรม สามารถนำเยาวชนและประชาชนเข้าปรับปรุงพัฒนาแหล่ง เรียนรู้ในโรงเรียนให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านเนื้อหาหลักสูตรอบรม ควรเป็นภาษาที่ฟังแล้วเข้าใจง่ายสมกับภูมิรู้ของผู้ ปฏิบัติธรรม เพราะยังใช้ศัพท์คำสอนที่สูงฟังแล้วเข้าใจยาก ต้องเป็นภาษาชาวบ้าน มีการ อุปมาอุปมัย ให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบันหรือเรื่องราวในท้องถิ่น จะทำให้ผู้ปฏิบัติ ธรรมเข้าใจธรรมง่ายขึ้น และยังเพิ่มสาระธรรมที่ยังนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันของผู้ ปฏิบัติและควบคุมอารมณ์ตัวเองได้สาระธรรมที่วิทยากรสอนควรเป็นธรรมปฏิบัติจริงที่เป็น ที่เคยปฏิบัติผ่านมาแล้วซึ่งเป็นประสบการณ์จริงเอาไว้แก้อารมณ์ทางจิตหรือปัญหาทาง ธรรมของผู้ปฏิบัติได้เป็นอย่างดี

2. ด้านการจัดกิจกรรมการอบรม ควรกำหนดกิจกรรมให้ชัดเจน สื่ออุปกรณ์ที่ใน การอบรม มีความพร้อม ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาบูรณาการใช้ร่วมกัน มีตารางการอบรม และระยะเวลาการอบรมที่เหมาะสมกับวัยและระดับความรู้ เพราะผู้ปฏิบัติธรรมมีระดับ การรับความรู้ หรือมีปัญหาไม่เท่ากัน ควรให้การเอาใจใส่ตรวจตราแนะนำผู้ปฏิบัติให้ทั่วถึง เป็นการสร้างรูปแบบที่เพิ่มความศรัทธาในการปฏิบัติ

3. ด้านการใช้สื่อการสอนในการอบรม ควรจัดให้มีโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริม จริยธรรมนักเรียนในรูปแบบที่หลากหลายในสถานศึกษาโดยเน้นในเรื่องการจัด

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมจริยธรรม เช่น มีจัดฉาย ซีดี วีดีโอ แสดงถึงความมีจริยธรรมที่เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนและมีบทลงโทษนักเรียนที่ประพฤติตนไม่ถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรจัดสัมมนาเป็นประจำทุกภาคเรียน ในการนำเอาหลักคำสอนทาง พุทธศาสนาเข้ามีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตร นำไปประพฤติปฏิบัติ พัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญาให้สูงขึ้น
2. ควรฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการวัดและประเมินผล เพื่อพระสงฆ์จะได้มีการวัดและประเมินผลที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ
3. ควรจัดให้พระสงฆ์ที่การอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในโรงเรียนต่างๆ ได้ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านเทคนิคการจัดการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการอบรมการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมที่มีชื่อเสียงในประเทศไทย
2. ควรศึกษาการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการอบรมการปฏิบัติธรรม โดยศึกษากับกลุ่มผู้รับศีลอุโบสถในวัด กลุ่มนักศึกษา หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย
- 3 ควรศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการอบรมการปฏิบัติธรรมที่มีกลุ่มประชากรเฉพาะพระบวชที่บวชใหม่ บวชไม่ถาวรหรือบวชในพรรษา เพื่อจะได้นำไปพัฒนาหลักสูตรสอนพระบวชไม่นาน ซึ่งยังไม่มีหลักสูตรนี้
4. ควรศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติธรรม เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบการอบรมจิตเป็นหลักสูตรเฉพาะต่อไป
5. ควรศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านอื่น แต่ศึกษาเฉพาะด้านหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เป็นการเฉพาะโดยเป็นการศึกษาวิจัยเชิง ทดลอง เพื่อนำไปพัฒนากิจการคณะสงฆ์เป็นหลักสูตรเฉพาะต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เชวง เตชะโกศยะ. (2563). การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักศึกษา. สืบค้น 8 กรกฎาคม 2563, จาก www.jariyatam.com/th/moral-cultivation
- พระครูนิวิฐวิริยคุณ (โปธาริชัย). (2550). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดลำพูน (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

- พระครูสมุห์บุญเลิศ ชยวโส (ชัยวงศ์). (2552). *สภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 1* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระประกาศิต ปณฺญาโร (ยามประโคน). (2552). *บทบาทของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนวัดบ้านสะแกข่า ตำบลสะแกข่า อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอลงกรณ์ กนต์วนโณ. (2564). *ประสิทธิภาพการจัดการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอเมืองเพชรบุรี. วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 4(1), 47-56.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรีธรรมกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรีธรรมกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สุนนภัค วรภัทรทรัพย์. (2563). *การอบรมคุณธรรมจริยธรรมของพระสงฆ์แก่นักเรียนโรงเรียนบางแพปฐมพิทยา จังหวัดราชบุรี. วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 3(2), 33-43.